

Аудит діяльності (ефективності) на тему «Гуманітарне розмінування земель сільськогосподарського призначення в Україні: відновлення безпеки та сільськогосподарського виробництва»

(рішення Рахункової палати від 26 серпня 2025 року № 21-2)

ОБ'ЄКТИ КОНТРОЛЮ:

- Міністерство економіки України
- Міністерство оборони України
- Державна служба України з надзвичайних ситуацій
- Центр гуманітарного розмінування
- Дніпропетровська, Київська, Миколаївська, Харківська, Херсонська та Чернігівська обласні військові адміністрації

ПЕРІОД АУДИТУ:

2021–2024 роки,
I півріччя 2025 року
(щодо виконання договорів,
укладених в 2024 році)

ВИСНОВКИ

Попри масштаб мінної загрози та вибухової небезпеки, система розмінування в Україні не є достатньо ефективною та скоординованою для належного реагування на ці виклики.

Плани розмінування на 2023–2024 роки формувалися без належного нормативного врегулювання, що призвело до незабезпечення уніфікованого підходу до формування, затвердження, моніторингу і звітування за відповідними планами на центральному та регіональному рівнях. Багато регіональних планів базувалися на неперевірених або застарілих даних, що призвело до включення до них неперіоритетних або вже обстежених ділянок.

У 2023 році було обстежено лише 60 % запланованих площ, очищено — 145,8 тис. га, у 2024 році ситуація дещо покращилася: обстежено 62 % плану, очищено — 266,9 тис. га. Водночас ведення бойових дій, обмежений доступ до територій, гостра нестача техніки (спеціалізовані механізовані комплекси, Державна служба України з надзвичайних ситуацій (далі — ДСНС) та Міністерство оборони України (Державна спеціальна служба транспорту) (далі — Міноборони (ДССТ)) мають лише 55–75 % необхідного обладнання) та персоналу (укомплектованість кадрами в Міноборони (ДССТ) становить 79 % та ДСНС — 68 %) суттєво обмежують спроможність оперативного очищення небезпечних територій.

Незважаючи на наявність державного та міжнародного фінансування (благодійні внески, гранти), ефективність його використання залишається низькою.

Індикатор Плану відновлення (Ukraine Facility) «Інвестиції в розмінування» за 2024 рік виконано лише на 13,2 % (75 млн євро). Після зменшення цільового показника до 30 млн євро рівень виконання становив лише 30,4 %, а прогноз на II кв. 2026 р. — 51,4 %, що створює ризики невиконання міжнародних зобов'язань. Скорочення фінансування у 2025 році на 700 млн грн посилює ці ризики.

В 2024 році фактично розмінування / очищення с/г земель за компенсаційними договорами не здійснювалось. Станом на липень 2025 року лише 2,55 тис. га — менше 0,5 % визначених небезпечних територій — були очищені.

Внаслідок незатвердження до середини 2024 року порядку передачі розмінованих ділянок законним користувачам, їх використання для сільського господарства затримується. У 2022–2024 роках сертифіковані оператори протимінної діяльності очистили 21 тис. га підтверджених небезпечних територій (частково с/г землі), але лише 5,3 тис. га (25 %) офіційно повернені аграріям. Водночас силами підрозділів сектору безпеки та оборони у 2022–2024 роках обстежено понад 598 тис. га с/г земель, з яких 403 тис. га (67 %) повернено у використання аграріями в порядку оперативного розмінування (не передбачає сертифікації).

У сфері протимінної діяльності функціонують понад десяток установ із перехресними та неузгодженими повноваженнями, зокрема Центр протимінної діяльності (Міноборони) (далі — ЦПМД) та Центр гуманітарного розмінування (Секретаріат КМУ) (далі — ЦГР) дублюють функції. Координація здійснюється двома дорадчими органами без виконавчих повноважень, що суперечить міжнародним стандартам IMAS. Незабезпечення інтеграції між інформаційними системами та реєстрами спричиняє ручну верифікацію, ризики подвійного фінансування та подальші затримки з поверненням земель.

ВИЯВЛЕНО

1 млрд 133,4 млн грн

порушення, відхилення і недоліки, пов'язані з неналежним веденням бухгалтерського обліку та складанням фінансової звітності

14 млн грн

недоліки при управлінні коштами державного бюджету і державним майном та їх використанні (неекономне використання коштів державного бюджету)

2,5 млн грн

недоліки при управлінні коштами державного бюджету і державним майном та їх використанні (неефективне управління коштами державного бюджету)

РЕКОМЕНДАЦІЇ

- **Міністерству оборони України (Секретаріату Національного органу з питань протимінної діяльності):** запровадити єдині правила формування, затвердження та звітування за планами розмінування, щоб забезпечити об'єктивний відбір пріоритетних ділянок.
- **Центру гуманітарного розмінування:** разом із ДСНС та ЦПМД інтегрувати інформаційні системи всіх суб'єктів у єдиний реєстр, щоб уникнути дублювання робіт і прискорити планування.
- **Міністерству економіки, довілля та сільського господарства України:** оновити механізм компенсацій, чітко визначивши напрями використання коштів, спростивши процедури та передбачивши законодавчо врегульований механізм резервування коштів; досягнення показників виконання Рамкової угоди, що фінансується за рахунок Європейського Союзу для України згідно з інструментом Ukraine Facility.
- **Державній службі України з надзвичайних ситуацій:** забезпечити відображення грантових коштів у бюджетному обліку;
- **Обласним військовим (державним) адміністраціям:** оптимізувати інституційну систему управління, створивши єдиний орган-координатор відповідно до міжнародних стандартів.

РЕАГУВАННЯ

- ✓ **Мінекономіки** змінено назву бюджетної програми з КПКВК 1201420 «Компенсація витрат за гуманітарне розмінування земель сільськогосподарського призначення» на «Гуманітарне розмінування».
- ✓ **ДСНС** відкориговані дані бухгалтерського обліку щодо відображення отриманих у 2024 році матеріальних цінностей у межах грантових угод Програми екстреного відновлення (першої та другої фаз) між Японським агентством міжнародного співробітництва та Урядом України.
- ✓ **ЦГР** завершено основні заходи щодо розроблення програмного забезпечення Реєстру територій, забруднених / імовірно забруднених вибухонебезпечними предметами, із запланованим введенням у дослідну експлуатацію у 2026 році та подальшою інтеграцією інформаційних систем суб'єктів протимінної діяльності.
- ✓ Посилено інституційну координацію на регіональному рівні: у Херсонській ОДА створено спеціалізований підрозділ, у Київській, Миколаївській та Харківській ОДА визначено відповідальних осіб з питань гуманітарного розмінування;
- ✓ **Національним органом з питань протимінної діяльності** схвалено підготовлений Міноборони Порядок розроблення, погодження, схвалення та моніторингу річного плану заходів гуманітарного розмінування, який уніфікує підходи до планування гуманітарного розмінування та посилює контроль.
- ✓ **Кабінетом Міністрів України** постановою від 10 жовтня 2025 року № 1301 «Про внесення змін до Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення компенсації витрат за гуманітарне розмінування земель сільськогосподарського призначення» частково враховано рекомендації, надані Рахунковою палатою, зокрема в частині приведення цього Порядку у відповідність із Законом України «Про протимінну діяльність», урахування положень ДСТУ 8820-3:2024, узгодження механізму компенсацій із положеннями Рамкової угоди між Україною та ЄС у межах інструменту Ukraine Facility.